

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf tackar för möjligheten att lämna ett utlåtande. Vi vill inledningsvis lyfta fram att beredskapslagstiftning måste utformas så att grundläggande rättigheter och nödvändiga tjänster tryggas för personer i särskilt utsatt ställning, såsom personer med funktionsnedsättning, eftersom dessa grupper ofta drabbas oproportionerligt hårt vid krissituationer och undantagsförhållanden. Viktigt är också att språkliga rättigheter inte får försvagas med hänvisning till kris eller nödsituation.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

I undantagsförhållanden och vid krissituationer är det avgörande för människors liv, hälsa och rättssäkerhet att kommunikationen fungerar tydligt på båda nationalspråken. Där till bör kommunikationen också vara tillgänglig för personer som använder finlandssvensk eller finsk teckenspråk, för dem som behöver lättläst språk (Selkokeskus uppskattning har ca 11–14 % av befolkningen behov av lätt språk) och för dem som på annat sätt är i behov av anpassad kommunikation. SAMS vill poängtera att det inte räcker att generellt nämna personer med funktionsnedsättning. Det måste tydligt framgå vilka grupper som avses, deras behov och hur dessa ska tillgodoses i praktiken, särskilt genom systematisk riskbedömning. Därför är det avgörande att man när man bereder förslag om nödmeddelanden och annan myndighetsinformation funderar över, förutom att det ska vara på på klar och korrekt svenska, även beaktar personer med olika funktionsnedsättningar och deras specialbehov.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

I förslaget har man inte i tillräcklig mån behandlat hur förflyttning av särskilda grupper ska förverkligas. Därför bör man i vidareberedningen av förslaget noggrant fundera ut hur förflyttning av särskilda grupper tryggas.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Genom att förlänga möjligheten att skjuta upp pensionutbetalningar från nuvarande tre månader till sex månader skulle man oskäligt påverka pensionstagarnas lagstadgade socialförsäkring, rikta åtgärden oproportionerligt mot dem och därmed undergräva principen om jämlik behandling enligt grundlagens 6§.

SAMS motsätter sig förslaget eftersom det skulle utgöra ett betydande intrång i dessa personers grundläggande försörjning. Personer med funktionsnedsättning befinner sig ofta i en socioekonomiskt utsatt position, och förslaget skulle ytterligare försvaga en redan sårbar grupp.

(Källor: Invalidiliitto & EAPN-Fin – Köyhyysvahti 2025

Invalidiliitto. (2025, November 14). Köyhyysvahti 2025: yhä useamman perustoimeentulo vaarassa. <https://www.invalidiliitto.fi/ajankohtaista/koyhyysvahti-2025-yha-useamman-perustoimeentulo-vaarassa> [stm.fi] ja

Valtioneuvosto / Helsingin yliopisto – vammaisten oikeuksien tutkimus (2023)

Valtioneuvosto. (2023, December 12). Selvitys: Vammaiset henkilöt kokevat laaja-alaista eriarvoisuutta. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/selvitys-vammaiset-henkilot-kokevat-laaja-alaista-eriarvoisuutta> [eapn.fi]).

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

96 §

Bestämmelserna skulle göra det möjligt att under undantagsförhållanden tillfälligt avbryta tillhandahållandet av icke-brådskande hälso- och sjukvårdstjänster eller icke-brådskande socialvårdstjänster. De föreslagna bestämmelserna innebär i praktiken att tjänster för personer med funktionsnedsättning inte nödvändigtvis garanteras under undantagsförhållanden. Vad som avses med icke-brådskande hälso- och sjukvårdstjänster förblir oklart. Det måste också beaktas att behovet att den psykiska belastningen ökar vid långvariga kriser, och att nedskärningar i lågtröskeltjänster leder till förvärrade problem och ökad belastning på den specialiserade vården.

Enligt 96 § 2 mom. kan undantagen tillämpas endast om de inte äventyrar patienternas eller socialvårdsklienternas hälsa och säkerhet och deras rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Formulering är bred och tolkningsutrymmet så stort att det finns risk att undantaget tillämpas för lättvindigt för att genomföra omfattande nedskärningar eller avbrott i tjänster, även sådana som är avgörande för personer med funktionsnedsättning.

SAMS betonar att stödformer såsom hemservice, personlig assistans, boendeservice och andra individuellt beviljade stödformer är kritiska tjänster som måste tryggas även vid störningar och undantagsförhållanden. SAMS anser att förslaget måste preciseras för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte lämnas utan de tjänster som är nödvändiga för deras hälsa, trygghet, funktionsförmåga och kommunikation, även under undantagsförhållanden.

98 §

I 98 § regleras undantag från kraven för yrkesutbildade inom social- och hälsovården att utöva sitt yrke. I krissituationer är det viktigt att personer kan få stöd på sitt eget språk. Redan i beredskapsplaneringen bör myndigheten ta hänsyn till behovet av krishjälp och vård på både finska och svenska för att säkerställa de språkliga rättigheterna för båda språkgrupperna.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltä) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tillgänglig kriskommunikation är en säkerhetsfråga. SAMS vill framhäva att språkliga rättigheter inte får försvagas med hänvisning till kris eller nödsituation. För personer med funktionsnedsättning är tillgång till information under kriser avgörande. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid tillgängliga kommunikationskanalers funktion, så att personer med olika funktionsnedsättningar kan få nödvändig information som berör dem under undantagsförhållanden. Nödkommunikation och varningar måste därför kunna nå dem via alternativa, visuella och textbaserade kanaler, såsom sms-varningar, textade myndighetsmeddelanden och visuella instruktioner.

Det är av största vikt att även den svenskspråkiga minoriteten får information på sitt eget språk, i enlighet med 17 § grundlagen och språklagen. Under covid-19-pandemin tillgodosågs inte dessa språkliga rättigheter på ett jämlikt sätt, och en liknande situation bör undvikas framöver. Språklig tillgänglighet är särskilt viktig för personer med funktionsnedsättning eller psykisk ohälsa, som redan befinner sig i en utsatt position. Bristande språklig tillgänglighet kan förvärra ojämlikhet och utanförskap, varför det är nödvändigt att säkerställa att beredskapsåtgärder, kommunikation och stödinsatser verkligen tillgodoser dessa behov.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

SAMS vill framhäva att det inte räcker med att allmänt nämna att personer med funktionsnedsättning ska beaktas i dessa frågor. Det behöver preciseras vilka grupper som avses, vilka behov de har och hur dessa ska beaktas i praktiken, särskilt genom systematisk riskbedömning.

SAMS anser vidare att de mänskliga rättigheterna har beaktats på ett ytligt sätt i betänkandet trots att detta ämne är mycket grundrättighets känsligt förslag. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning nämns på flera ställen, men dess betydelse preciseras inte i förslaget eller dess motiveringar. Det bör även beaktas att funktionshinderorganisationer inte involverades i förberedelserna i enlighet med artikel 4.3 i FN:s funktionshinderskonvention, trots den centrala roll de har i att stärka psykisk och social kriställighet samt sin närhet till sårbara grupper i vardagen. I statsrådets säkerhetsstrategi för samhället lyfts den psykiska kriställigheten som en av sju vitala samhällsfunktioner vi behöver stärka och värna om. Tredje sektorns organisationer besitter kunskap om sårbara gruppers behov och bör aktivt involveras för att säkerställa att de berörda människornas styrkor och behov i krissituationer beaktas.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Nordman Marica

SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf